שכוון רבן גמליאל ברוח הקדש. אע"פ שהיה שם זה רגיל באומות כדאמרינן בפרק שני דמכות (דף יח.) תמן אמרין שכם נסיב מבגאי גזר מכל מקום חשיב ליה כוונה ברוח הקדש וההיא דסוף יבמות (דף קכב:) שאמר ליה יפה כוונת שאריה שמי כך קורין אותי בעירי לא שכוון אותו האיש ברוח הקדש שלא קראו אריה אלא על שם כחו:

שהולכין אחר רוב עוברי דרכים. כדפירש בקונטרס מדלא שרי ליה לר' אלעאי למכלינהו דאחזקינהו בחזקת פתן של נכריס שרוב עוברי דרכים נכריס הם דאם היינו תולין בשל ישראל היה מותר אף על פי שאחר הפסח היה בסמוך דבישראל יש לומר דאחר הפסח נעשה:

ולמדנו שחמצו של עכו"ם אחר הפסח מותר בהנאה. מדנתנו לעכו"ם דאיכא טובת הנאה דעכו"ם כדפירש בקונטרס דאי ס"ל דאסור בהנאה היה לו לאסור מספק דשמא בפסח נעשה וא"ת והיאך נתן ר"ג והא דרש ר"י בסוף פ"ק דע"ז (דף כ.) לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ואע"ג דלעכו"ס המכירו שרי אפילו לר"י דהא מוקמינן כר"י דהוא דשולח אדם ירך לעכו"ס בפסחים בפרק כל שעה (דף כב.) ותניא בתוספתא [דע"ז פ"ג] דאם היה שכינו מותר מפני שהוא כמוכרו לו מ"מ הכא הא אמרינן שלא היה מכירו רבן גמליאל מעולם ויש לומר דשמא לא סבר לה ר"ג להא דר"י אי נמי כיון שהיה העכו"ס מתלוה עמהן בדרך שרי דחשיב כמוכרו לו והא דתניא בהניזקין (גיטין דף סא.) מפרנסין עניי עכו"ס עם עניי ישראל מפני דרכי שלום ההיא נמי שרי משום דרכי שלום:

פותחין בחרטה. פי' בקונטרס צריך לחכם למצוא פתח לשואל שיהא לו פתחון פה לומר על דעת כן לא נדרתי ואילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר ונמצא נדר נעקר מאליו אין פותחין אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקר אע"פ שאינו מוצא לו טעם עקירה ר"ג סבר כמ"ד פותחין לפיכך הולרך ישוב הדעת לחשב איזה פתח ימצא לו ע"כ לשון הקונטרס וקשיא לר"ת דהא רב נחמן גופיה שמעינן ליה בהדיא בפרק ד' נדרים (דף כב:) דאמר הלכה פותחין בחרטה וזקקין לאלהי ישראל ובפ' נערה המאורסה (שם דף עז:) נמי קאמר רב נחמן הלכה נשאלין לנדרים מעומד יחיד ובלילה ופריך עלה מהא דר"ג וכתוב בכל הספרים ר"ג סבר אין פותחין בחרטה למיעקר נדרא בעינן ובעי לעיוני להכי יש"ב ורב נחמן סבר פותחין בחרטה ואפילו מעומד [א] אלא שם ספרים שהגיהו איפכא על פי פירוש הקונטרס דהכא בשמעתא ועוד דאמר בסוף אלו מותרין (שם כ.) בשלמא מחמירין עליו דלא פתחינן ליה בחרטה משמע דאין פותחין היא חומרא ועוד אמר ברישא ד' נדרים (דף כא:) דרב הונא סבר פותחין בחרטה מההוא דאמתא לקמיה ואמר ליה לבך עלך ורבה בר בר חנה דאמר ליה לההוא דאמתא אלו אמתו י' בני אדם שיפייסוך קסבר אין פותחין בחרטה מפרש ר"ת פותחין בחרטה היינו ששואלין אותו אם הוא שנדר שאומר לו כדו תהית או לבך עלך או בעית נדר (שם) ושרינן ליה בהכי [ב] ור"ג סבר אין פותחין להתיר לו בחרטה לחוד שמתחרט בו על מה שנדר אלא צריך למצוא פתח לנדרו [ג] כגון שאומר לו אילו באו עשרה בני אדם שיפייסוך וכדפתח ר"ג לההוא טייעא ששואלין אותו אדעתא דהכי נדרת שצריך לטרוח הרבה ולחשוב באיזה ענין ימצאו לו פתח לנדרו: **כל** הבוטה ראוי לדוקרו בחרב. בפרק ד' נדרים (דף כב.) אמר דלא פתחינן ליה בהא דמתוך ירלאה יאמר אדעתא דהא לא נדר אף על פי שמשקר [ד] ועוד פסקינן התם הלכה פותחין בחרטה:

מסר

בעל בנכסי אשתו רבא אמר אפילו עבד עיסקא ורווח רב פפא אמר אפי' מצא מציאה אמר רב נחמן בר יצחק אפילו כתב בהו תפילין ואמר רב חנין ואיתימא ר' חנינא מאי קראה דכתיב [1] וידר ישראל נדר וגו' [ה] אמר רמי בר אבא אדרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [2] לא שנו אלא ששתה כדי רביעית אבל שתה יותר מרביעית כל שכן שדרך טורדתו ושינה משכרתו ודרך מיל מפיגה היין והתניא [3] מעשה בר"ג שהיה רוכב על החמור והיה מהלך מעכו לכזיב והיה רבי אילעאי מהלך אחריו מצא גלוסקין בדרך אמר לו אילעאי טול גלוסקין מן הדרך מצא נכרי אחד אמר לו מבגאי טול גלוסקין הללו מאילעאי ניטפל לו ר' אילעאי אמר לו מהיכן אתה אמר לו מעיירות של בורגנין ומה שמך מבגאי שמני כלום היכירך רבן גמליאל מעולם אמר לו לאו באותה שעה למדנו שכוון רבן גמליאל ברוח הקודש ושלשה דברים למדנו באותה שעה למדנו [4] שאין מעבירין על האוכלין ולמדנו שהולכין אחרי רוב עוברי דרכים ולמדנו [5] שחמצו של נכרי אחר הפסח מותר בהנאה כיון שהגיע לכזיב בא אחד לישאל על נדרו אמר לזה שעמו כלום שתינו רביעית יין האיטלקי אמר לו הן אם כן יטייל אחרינו עד שיפיג יינינו וטייל אחריהן ג' מילין עד שהגיע לסולמא של צור כיון שהגיע לסולמא דצור [6] ירד ר"ג מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו נדרו והרבה דברים למדנו באותה שעה למדנו שרביעית יין האיטלקי משכר [7] ולמדנו שיכור אל יורה ולמדנו שדרך מפיגה את היין ולמדנו [8] שאין מפירין נדרים לא רכוב ולא מהלך ולא עומד אלא יושב קתני מיהת שלשה מילין שאני יין האיטלקי דמשכר טפי והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא ששתה רביעית אבל שתה יותר מרביעית כל שכן דרך טורדתו ושינה משכרתו רכוב שאני השתא דאתית להכי לרמי בר אבא נמי לא קשיא רכוב שאני איני והאמר [9] רב נחמן [10] מפירין נדרים בין מהלך בין עומד ובין רכוב תנאי היא דאיכא למאן דאמר [11] פותחין בחרטה ואיכא למאן דאמר אין פותחין בחרטה [12] דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל להההוא גברא יש בוטה כמדקרות חרב, כל בוטה ראוי לדוקרו בחרב, אלא לשון חכמים מרפא. אין מעבירין על האוכלין, א"ר יוחנן לא שנו אלא בדורות הראשונים שאין בנות ישראל פרוצות בכשפים אבל בדורות האחרונים שבנות ישראל פרוצות בכשפים מעבירין תנא שלימין מעבירין פתיתין אין מעבירין אמר ליה רב אסי לרב אשי ואפתיתין לא עבדן והכתיב [3] ותחללנה אותי אל עמי בשעלי שעורים ובפתותי לחם דשקלי באגרייהו אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה יכול

[1] ויקרא כ"ז, ב. [2] ירושלמי נדרים פ"ב ה"ב. [3] ר"ה כ"ד, ב. [4] ר"ה כ"ד, ב. [5] ר"ה כ"ד, ב. [6] ר"ה כ"ד, ב. [7] ר"ה כ"ד, ב. [8] ר"ה כ"ד, ב. [9] ר"ה כ"ד, ב. [10] ר"ה כ"ד, ב. [11] ר"ה כ"ד, ב. [12] ר"ה כ"ד, ב.

יכולני לפטור. לטעון על כל ישראל לפני הקב"ה דבר שיפטרו כולן מדינא (ה) לע"ל לומר שהן (ו) שיכורים ואין נתפסין על עונם: **מדין הפלה.** אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה יכול אני לפוטרן: **המפיק מגן.** המעביר תפלת מגן אברהם שאינו אומרה: **בשעת גאוה.** בשעת שיכרות שאינו מתפלל: **סוגרין וחותמין לרוח בעדו.** שלא יבאו עליו: **שאינו מפיק איימר.** דהאי מפיק לישנא דגלויי הוא וה"ק כל שאינו מגלה תפלה בשעת שיכרות כלומר שאינו מתפלל: **אפיקי מים.** גילויי היס כדכתיב ויגלו מוסדות: **מסר שינתיה לשמעיה.** אמר לו הניחני לישן מעט וכשיגיע זמן תפלה הקיצני. ר' חנינא דאמר אעבורי בעי לית ליה דרב ששת ואסור להתפלל עד שיעור מאליו: **בלר אל יורה.** בדקתי אחר המקרא זה (ז) ואינו בכל הכתובים ושמא בספר בן סירא הוא: **יומא דשופא.** רוח דרומית מנשבת בו (ח) וחזקה: **לנוחא.** דעת גלולה: **ליומא דאיסתנא.** כשמנשבת רוח לפנות יום אורה הוא ונוח לכל כדאמר ביבמות בפרק הערל (דף עב.) מפני מה לא מלו ישראל במדבר מפני שלא נשבה בהן רוח לפנות אבל ביומא דשופא אמר התם לא מהלינן ביה ולא מסוכלינן ביה: **קריב לוחשא.** אפי' ליווי עבודה קלה היתה מבטלת אותי: **לא פגאי.** לא הייתי שונה כמו שנשניתי: **יומי דאריבי.** ימים שהוא בקבר אריבי לישן וקטיני לעסוק בתורה ובמצות: **וינוס טובא.** וישן הרבה: **יזיף ופרע.** היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום והיה רגיל לעסוק ביום ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום ופורע קביעות עתו בלילה: **לא יפלנו ג' ימים.** שאין דעתו מיושבת עליו מפני טורח הדרך: **ונחנה שם ימים שלשה.** והדר ואבינה מכלו דעד השתא לא הויא בינה: **דאיתי ביה שיכרא.** היה השכר משכרתו: **דאיתי ביה הרסנא.** משוש ריחא: **המפפפה ביין.** שמפייסין אותו על דבר ומתרלה כשטוב לבו ביין: **ריח הניחות.** ואמרן לעיל (ד) דריחא דומיא דמשמייא הוא וכתיב (ט) ויאמר אל לבו לא אוסיף וגו' דאילי: **המפייסב ביינו.** ששותה יין ואין דעתו מטרפת: **ניפן בשבעים אופיות.** כך משמעותו בגימטריא: **יצא סוד.** וזה הואיל ולא יצא סודו שקול הוא כסנהדרין של ע': **נשלם בו שכר לרשעים.** ששותין ושמחין ומקבלין עולמן בחייהם: **נאוכד.** לשע: **אינו בלבל הברכה.** לא הגיע לסוף ברכה גמורה ואפילו הוא עשיר בדברים אחרים: **שניקח בכסף מעשר.** שמותר ללוקחו בכסף מע"ש בירושלים. הכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המיס ומלח בפרק בכל מערבין (לעיל דף כו:):

אם

(ה) עי' אדר"נ פט"ז ד"ה רבב"י אמר, (ו) [ופוספפת תרומות רפ"ג], (ז) [גיר' ע"א מאלי פליגי בדר' ששת], (ד) מגילה כח: ע"ש, (ט) [קדושין לא: וש"נ], (י) גי' ע"י רבינא, (יא) גי' ע"י בנוסי, (יב) גי' ע"י אמרין לה בגמיה וכו' אמר לסו, (יג) [ל"ל אהוא], (יד) [סנהדרין לח. ע"ש בתוספות ד"ה נכנס], (טו) סנהדרין ע., (טז) בס"ת: מדינן, (יז) בס"ת ליתא, (יח) [ברא"ת ח], (יט) [כ"ז ליתא בערוך ע' פק ד], (כ) [עי' ב"ק לב: תוס' ד"ה משלם ובברכות מח. וברש"י שם], (כא) [ועי' תוס' שבת קכח. ד"ה ומתן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' א לא נכרת יין בעודה"ז אלא לנחם: (ב) רש"י ד"ה יכולני וכו' לומר שהן (שיכורין) תז"מ וב"כ ס"ת שונגרין: (ג) ד"ה יומא דשופא וכו' בו בחזקה: (ד) ד"ה ריח היחוח ואמרן לעיל. נ"ב הייגו מה שפי' ריח הסכר משכרתו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בצר. ובנדרים תושיבר. וכן כתובות דף קי ע"ב נדה דף טז ע"ב מדלש ב"ר פ"ח:

מוסף תוספות

א. [שנצרך להעביר התפלה זמן מרובה עד שישן ויעור משנתו מעצמו, כי אז סר יינו מעליו לגמרי. ריטב"ש. ב. ואומר עליהם שנאמר או דכתיב. רשב"ש. ג. הרי שמדמה הצרה לשכרות, ושכור אל יורה. ריטב"ש. ד. כלומר דימה ענוי הדרך לשכרות. שם. ה. אבל משם ואילך אדרבה אמרינן [ויק"ר פ' יט א] אין רינה של תורה אלא בלילה, ואמרי' [תענית לא.] מכאן ואילך דמוסיף יוסיף. רשב"ש.

רבינו חננאל

מיום שחרב בית המקדש כתיב שמעי נא [זאת] ענייה ושכורה ולא מיין. מכאן אמר [ראב"ע] יכול אני לפטור את העולם מיום שחרב בית המקדש מדין תפלה. דקיימא לן שכור אל יתפלל, והא דתניא שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקין אותו, כללו של דבר, הריהו כפיקח לכל דבריו, אלא שפטור מן התפלה. והני מילי שלא הגיע לשכרותו של לוט, אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכלום. אמר רבי חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה, פי' כל המעביר מגן ומכסה יצרו בשעת גאוה, כלומר בעת שמתגבר עליו טומן אותו שלא יתגבר, סוגרין וחותמין צרות בעדו. לשון מפיק כאפיק נחלים יעבורו. ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק איתמר, כלומר כל מי שאינו מעביר ומכסה, אלא מגליהו ומפיק מגן לנגדו להלחם כנגדו ולכבשו, וזו הגאוה היא עת שיכרותו של אדם. רבי חנינא סבר לכבשו בשינה כדי להעבירו ולהפיגו טפי עדיף. ור' יוחנן אמר חיישינן שמא ישתקע בשינה (זימנן) [ומנע] מן התפלה. אלא לגלותו כדי להתעסק בדרך וכיוצא בה כדי להפיגו, ואחר כך יתפלל טפי עדיף. ואמרינן מכדי קראי משמעי כר' חנינא וכר' יוחנן, במאי פליגי. בדרב ששת דהוה מסר שינתיה לשמעיה, ומזהירו כדי להקיצו בשעת התפלה, ר' חנינא אית ליה דרב ששת. ר' יוחנן לית ליה דרב ששת, חייש דילמא משתקע בשינה. אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל שנאמר בצר אל יורה. ר' חנינא כל יומא דהוה רתח לא הוה מצלי אמר בצר אל יורה כתיב. מר עוקבא ביומא דשותא. פי' יום עבים לא הוה נפיק לדינא. אמר צריכא

מסר שינתיה לשמעיה. פי' בקונטר' לרבי חנינא דאמר אעבורי בעי לית ליה דרב ששת ואסור להתפלל עד שיעור מאליו (א) ואומר ר"י דאפי' עובר זמן תפלה לא יתפלל דשכור או שתוי חשבינן ליה עד שיעור מאליו ומיהו אין נראה דהלכה כרב ששת (ב) ור"ח פי' בענין אחר וז"ל אמר ר' חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה פי' כל המעביר מגן ומכסה יצרו בשעת גאוה כלומר בעת שמתגבר עליו טומן אותו שלא יתגבר סוגרין וחותמין לרוח בעדו לשון מפיק כאפיק נחלים יעבורו (מיוב ו) ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק איתמר כלומר כל מי שאינו מכסה ומעביר אלא מגלהו ומפיק מגן ויוצא להלחם כנגדו ולכובשו וזו הגאוה היא עת שכרותו של אדם רבי חנינא סבר לכובשו בשינה כדי להעבירו ולהפיגו טפי עדיפא ור' יוחנן אמר חיישינן שמא ישתקע בשינה וימנע מן התפלה אלא לגלותו כדי להתעסק בדרך ויבוא בה כדי להפיגו ואחר כך יתפלל טפי עדיף:

בצר אל יורה. בדקתי אחר מקרא זה ואינו בכל הכתובים ושמא בספר בן סירא הוא ומצינו בכמה מקומות שמביא הש"ס מקראות הכתובים בספר בן סירא (ב כלאשכחן בהמובל (ב"ק לב:) כל עוף למינהו יכנוס ובן אדם לדומה לו (ג) וכן סלסלה ותרוממך (ד) ובנדיביס תושיבך ואומרינן בירושלמי דברכות שהוא כתוב בספר בן סירא ורבינו שמואל פירש שהשיב רבינו קלונימוס שכן דורש בירושלמי כל המילר אל יורה דכתיב שמעי נא זאת עייה ושכורת ולא מיין (ג) והכי איתא בירושל' בריש פרק אין עומדין הבא מן הדרך אסור להתפלל מזה הטעם דכתיב שמעי נא זאת וכו' (ד) וגם רבי זריקא ורבי יוחנן בשם ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר המילר אסור להתפלל לא מסתברא אלא מן הדין קרא שמעי נא זאת ועתה מדמה לרה לשכרות ובשכרות כתיב להבדיל ולהורות כדדרש בברייתא (דף יג:) ומהאי טעמא אל יתפלל דהוי שכור מתוך שטרוד בצרתו ובכעסו ור"ת מפרש דמהאי קרא קדריש היערוך שופך לא בצר (מיוב לו) כלומר בשעת צרה אל תערוך תפלתך כשיש טירוד ובכמה מקומות רגיל הש"ס לקרא המקרא כגון ונתן הכסף וקם לו (ה) ומיהו קלת קשה בצר אל יורה דהוה ליה למימר אל יתפלל:

אלא לשינתא. כמו ליל תקופת תמוז (ו): **וקרי** ליה בלשון מים. פשטא דקרא מים ממש דכתיב בסיפיה דקרא והסירותי מחלה מקרבך ע"י שיבוא המים כדאשכחן גבי רפואות מי מרה כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך וכתיב נמי (מלכים ב ב) רפאתי למים האלה:

המס

(א) יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו שנאמר [1]לכן שמעי נא זאת ענייה ושכורת ולא מיין מיתיבי (ב) [2]אשיכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפיקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה מאי יכולני לפטור דקאמר נמי מדין תפלה אמר רבי חנינא [3]ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם: א"ר חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה סוגרין וחותמין צרות בעדו שנאמר [2]גאוה אפיקי מגנים סגור חותם צר מאי משמע דהאי אפיק לישנא דעבורי הוא דכתיב [3]אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעבורו ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק אתמר מאי משמע דהאי מפיק לישנא דגלויי הוא דכתיב [4]ויראו אפיקי מים ויגלו מוסדות תבל מכדי קראי משמע בין למר ובין למר (ג) מאי בינייהו איכא בינייהו דרב ששת דרב ששת מסר שינתיה לשמעיה מר אית ליה דרב ששת ומר לית ליה דרב ששת אמר רב חייא בר אשי אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל משום שנא' בצר אל יורה רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי אמר בצר אל יורה כתיב מר עוקבא ביומא דשותא לא הוה נפיק לבי דינא (ד) אמר רב נחמן בר יצחק הלכתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא אמר אביי אי (ה) אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי אמר (ו) רבא אי קרצתן כינה לא תנאי מר בריה דרבינא עבדה ליה אמיה ז' (ז) מני לז' יומי אמר רב יהודה לא איברי ליליא אלא לשינתא א"ר שמעון בן לקיש [5]לא איברי סיהרא אלא לגירסא אמרי ליה לר' זירא מחדדן שמעתך אמר להו דיממי נינהו אמרה ליה (ח) ברתיה דרב חסדא לרב חסדא לא בעי מר מינם פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריבי וקטיני ונינום טובא אמר רב נחמן בר יצחק אנן פועלי דיממי אנן רב אחא בר יעקב (ט) יזיף ופרע אמר ר"א (י) הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים שנאמר [5]ואקבצם אל הנהר הבא אל (יא) אחוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם וגו' אבוה דשמואל כי אתי באורחא לא מצלי תלתא יומי (יב) שמואל לא מצלי בביתא דאית ביה שיכרא רב פפא לא מצלי בביתא דאית ביה הרסנא א"ר חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר [6]וירח ה' את ריח הניחוח וגו' אמר ר' חייא כל המתיישב ביינו יש בו דעת ע' זקנים (יג) יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות נכנס יין יצא סוד (יד) א"ר חנין לא נברא יין (טו) אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' [7]תנו שכר לאובד וגו' א"ר חנין בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה שנא' [8]וברך את לחמך ואת מימיך מה לחם שניקח בכספ מעשר אף מים שניקח בכספ מעשר ומאי ניהו יין וקא קרי ליה מים

אי

(ב) [1]אשיכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפיקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה מאי יכולני לפטור דקאמר נמי מדין תפלה אמר רבי חנינא [3]ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם: א"ר חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה סוגרין וחותמין צרות בעדו שנאמר [2]גאוה אפיקי מגנים סגור חותם צר מאי משמע דהאי אפיק לישנא דעבורי הוא דכתיב [3]אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעבורו ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק אתמר מאי משמע דהאי מפיק לישנא דגלויי הוא דכתיב [4]ויראו אפיקי מים ויגלו מוסדות תבל מכדי קראי משמע בין למר ובין למר (ג) מאי בינייהו איכא בינייהו דרב ששת דרב ששת מסר שינתיה לשמעיה מר אית ליה דרב ששת ומר לית ליה דרב ששת אמר רב חייא בר אשי אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל משום שנא' בצר אל יורה רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי אמר בצר אל יורה כתיב מר עוקבא ביומא דשותא לא הוה נפיק לבי דינא (ד) אמר רב נחמן בר יצחק הלכתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא אמר אביי אי (ה) אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי אמר (ו) רבא אי קרצתן כינה לא תנאי מר בריה דרבינא עבדה ליה אמיה ז' (ז) מני לז' יומי אמר רב יהודה לא איברי ליליא אלא לשינתא א"ר שמעון בן לקיש [5]לא איברי סיהרא אלא לגירסא אמרי ליה לר' זירא מחדדן שמעתך אמר להו דיממי נינהו אמרה ליה (ח) ברתיה דרב חסדא לרב חסדא לא בעי מר מינם פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריבי וקטיני ונינום טובא אמר רב נחמן בר יצחק אנן פועלי דיממי אנן רב אחא בר יעקב (ט) יזיף ופרע אמר ר"א (י) הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים שנאמר [5]ואקבצם אל הנהר הבא אל (יא) אחוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם וגו' אבוה דשמואל כי אתי באורחא לא מצלי תלתא יומי (יב) שמואל לא מצלי בביתא דאית ביה שיכרא רב פפא לא מצלי בביתא דאית ביה הרסנא א"ר חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר [6]וירח ה' את ריח הניחוח וגו' אמר ר' חייא כל המתיישב ביינו יש בו דעת ע' זקנים (יג) יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות נכנס יין יצא סוד (יד) א"ר חנין לא נברא יין (טו) אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' [7]תנו שכר לאובד וגו' א"ר חנין בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה שנא' [8]וברך את לחמך ואת מימיך מה לחם שניקח בכספ מעשר אף מים שניקח בכספ מעשר ומאי ניהו יין וקא קרי ליה מים

(ג) מי' פ"ד מהל' מלכים ז:ד ופ"ח מהל' אישות הל' יח [ופ"ח מהלכות גזילות דין יב] ופרק כט מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ג וטוש"ע מ"מ סימן רלה סעיף כב [וטוש"ע י"ד סי' ג סעי' מז]:

כז ג מי' פ"ג מהלכות מ"מ סי' רלה סעיף ג טוש"ע מ"מ סי' רלה סעיף ג וטוש"ע י"ד סימן רמו סעיף כג:

כח ד טוש"ע מ"מ סי' רלה סעיף ב:

ה [מי' פ"ד מהל' תפילה הלכה טו]:

כט ו [מי' סה הל' טו] טוש"ע מ"מ סי' לח סעיף ב:

תורה אור השלם

1. לָכֵן שִׁמְעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וְשִׁכְרַת וְלֹא מָיָין:
ישעיהו נא כא
2. גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מְגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צֵר:
איוב מא ז
3. אַחֵי בָּגְדוּ כְּמוֹ נָחַל כַּאֲפִיק נְחָלִים יַעֲבֹרוּ:
איוב ו טו
4. וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי מַיִם וַיִּגָּלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל מִגַּעֲרָתְךָ יְיָ מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפֶּךָ:
תהלים יח טז
5. וְאַקְבְּצָם אֶל הַנָּהָר הַבָּא אֶל אַהֲוָא וְנַחֲנָה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וְאָבִינָה בָעָם וּבַכֹּהֲנִים וּמִבְּנֵי לֵוִי לֹא מָצָאתִי שָׁם:
עזרא ח טו
6. וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
בראשית ח כא
7. תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ:
משלי לא ו
8. וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וְהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ:
שמות כג כה

מוסף רש"י

צילותא. דעת גלולה ומיושבת שאינו טרוד בכלום מתסנה (מגילה כח:). **ולשלם שכר לרשעים.** שמתענדין בו בעולם הזה ומקבלין בו שכר תלוה שעושין בעולם הזה (סנהדרין ע).

רבינו חננאל (המשך)

הילכתא צילותא כיומא איסתנא, פי' יום שמנשבת בו רוח צפונית. אמר אביי אי אמרה לי אם קריב בכותחא לא גרסי. פי' אילו היתה מעסקת אותו לתשמיש הבית והיתה נטרדת דעתי, ולא הוינא יכיל למיגרס. ורבא אמר אי קרצתן כינה לא גרסי. כלומר אילו היו הכינים נושכים אותי לא הוינא יכול למיגרס, ולפיכך

עשתה לו אמו למר בר רבנא שבעה חלוקים להחליף בכל יום חלוק מפני הכינים. **כל הגורס** ביום שמעתתיה מיחדדן כר' זירא. ר' אחא הוה ישן ביום והיה ניעור בלילה וגרס. א"ר אלעזר הבא בדרך אל יתפלל שלשה ימים, שנאמר ואקבצם אל הנהר הבא אל אחוה ונחנה שם ימים שלשה וגו'. אבוה דשמואל כל כי הוה אתי מאורחא תלתא יומי לא הוה מתפלל. שמואל לא הוה מצלי בביתא דאית בה שיכרא. א"ר חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו, שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח. אמר רב כל שדעתו מיושבת עליו ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים, מאי טעמא יין עולה ע' וסוד עולה ע', נכנס יין יצא סוד. לא נברא היין אלא לנחם בו אבלות, ולשלם שכר לרשעים. שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש. ופליגא דר' חנינא בר פפא, דאמר כל בית שאין יין נשפך בתוכו כמים אינו בכלל ברכה, שנאמר וברך את לחמך ואת מימיך, מה לחם הניקח בכספ מעשר אף הני מים דניקחין בכספ מעשר, ומאי ניהו יין וקרי להן מים

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

התם טעמא מאי משום דשכיח דדייר. וא"ת כיון דשכיח אם כן פנימי במקומו אמאי מותר דע"כ לא שרי ראב"י יחיד במקום נכרי אלא משום דלא שכיח דדייר וי"ל כיון דרוב פעמים חד לא שכיח לא פלוג רבנן וסרו בכולהו[א] וא"ת א"כ מאי קמיבעיא ליה אבל הכא אמינא כו' נהי דלא שכיח מ"מ ליתסר דלא פלוג רבנן בכל תרי במקום נכרי וי"ל דלמומרא לא אמר דלא פלוג:

ריש לקיש ותלמידי ר' חנינא.

כאן מוכיח כדברי ר"ת דר"ל גברא רבה הוה קודם שבא לפני רבי יוחנן דהאי עובדא הוה סמוך לפטירתו של רבי כיון דשייליה לרבי אפס דר' אפס לא מיה אחר רבי אלא שתי שנים ומחצה כדאיתא בכתובות בסוף הנושא (דף קג:) וכן משמע בפ' הבע"י (יבמות מז.) גבי שמעתא דקהל גריס אקרי קהל[ב]: **איקלעו** להוא פונדק. פי' בקונטרס והיו ילמין שמא יבא נכרי בשבת רוצה לומר דאם לא היה בא לא היה אוסר והייו כרבי יהודה דתנן בפרק כילד משתתפין (לקמן דף פו.) המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד ישראל ואחד נכרי אוסר[ד] רבי יהודה אומר אינו אוסר כו' ואע"ג דפסקינן לעיל בפרק מי שהוציאוהו (דף מז.) דהלכה כר"ש דאמר אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר לא בא ר"ש להחמיר בנכרי יותר מרבי יהודה אלא לגמרי בא להקל ולהתיר בישראל טפי מרבי יהודה דאפילו באותה העיר שרי שכבר הסיח מדעתו ועוד דקיימא לן כדברי המיקל בעירוב ואע"ג דרבי יוחנן לית ליה[ה] דלגמרי קאמר הנהו כללי דפרק מי שהוציאוהו (שם דף מו:) דר' יהודה ור"ש הלכה כרבי יהודה אפי' בעירוב מדבעי למידק דרב לית ליה הני כללי מדאשכחנא דפסיק ר"ש בהיא דעירוב מ"מ קיימא לן כרבי יהושע בן לוי לגבי ר' יוחנן דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב כמו שרגיל ר"ת לדקדק ממגילה פרק בתרא (דף כז.) גבי ואת

(ו) הבית הגדול שרף בשם ת":

דלא הוה שוכר. לא היה שם אפי' אחד מבני ביתו דהא אמרינן לקמן (ו) דשוכר אפי' משכירו ולקיטו ואשתו נמי אם היתה שם היתה יכולה להשכיר ° כדמשמע לקמן (ז) גבי הוה עורזינא:

דאתא נכרי בשבתא. פירש בקונטרס ומאתמול לא הוו מצו לאיערובי דיורין מישראל דהוו ביה משום דנכרי אסר עלייהו אע"ג דליתיה ודבריו תמוהים שפירש סוגיא זו דלא כהלכתא דקיימא לן דאין נכרי אוסר אלא היכא דאיתיה כדפירשתי לעיל [ד"ה איקלעו] וכדפי' נמי בקונטר' בהיא עובדא דלעיל ובפי' רש"י אחרים מצאתי דמאתמול שפיר מצו לאיערובי דיורין דישראל דהוו ביה משום דנכרי אסר עלייהו אע"ג דליתיה ודבריו תמוהים שפירש סוגיא זו דלא כהלכתא דקיימא לן דאין נכרי אוסר אלא היכא דאיתיה כדפירשתי לעיל [ד"ה איקלעו] וכדפי' נמי בקונטר' בהיא עובדא דלעיל ובפי' רש"י אחרים מצאתי דמאתמול שפיר מצו לאיערובי דיורין דישראל דהוו ביה משום דנכרי אסר עלייהו אע"ג דליתיה אמרו מהו למיגר מיניה והדר נבטל רשות לגבי חד והוה מיהו ליתתרי להוליא: **מה מבטל רשות אפילו בשבת.** כדתנן במתניתין[ו] בית הלל אומרים משתחשך כו':

אי נשפך בביתו כמים איכא ברכה ואי לא לא א"ר אילעאי[ח] בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו ואמרי ליה אף בשחקו: אמר רב יהודה אמר רב ישראל ונכרי בפנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני רבי[א] ואסר ולפני ר' חייא ואסר יתוב רבה ורב יוסף בשילהי פירקיה דרב ששת ויתיב רב ששת וקאמר כמאן אמרה רב לשמעתיה כר' מאיר כרכיש רבה רישיה אמר רב יוסף[ב] תרי גברי רברבי כרבנן ליטעו בהאי מילתא אי כרבי מאיר למה לי ישראל בחיצונה וכי תימא[ג] מעשה שהיה כך היה והא בעו מיניה מרב פנימי במקומו מהו ואמר להן[ב] מותר ואלא מאי כר"א בן יעקב אמר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה[ד] אלא כר"ע דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה למה לי נכרי אפילו ישראל נמי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לעולם כר' אליעזר בן יעקב וכרבי עקיבא והכא במאי עסקינן כגון שעירבו וטעמא דאיכא נכרי דאסיר אבל ליכא נכרי לא אסיר בעא מיניה רבי[ה] אליעזר מרב ישראל ונכרי בחיצונה וישראל בפנימית מהו התם טעמא משום דשכיח דדייר דמירתת נכרי וסבר השתא אתי ישראל ואמר לי ישראל דהוה גבך היכא אבל הכא אמינא ליה נפק אזל ליה[ו] או דילמא ה"נ מירתת דסבר השתא אתי ישראל וחזי לי[ז] א"ל[ח] תן לחכם ויחכם עוד ר"ל ותלמידי דרבי חנינא איקלעו להוהא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה[ט] כל היכא דלא מצי מסליק ליה לא תיבעי לך דלא אגרינא כי תיבעו היכא דמצי מסליק ליה מאי כיון דמצי מסליק אגרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה אמר להן ריש לקיש נשכור ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להן אתו שיילו לר' אפס אמר להן[י] יפה עשיתם ששכרתם רבי חנינא בר יוסף ור' חייא בר אבא ור' אסי איקלעו להוהא פונדק דאתא נכרי מרי דפונדק בשבתא אמרו מהו למיגר מיניה שוכר כמערב דמי מה מערב מבעוד יום אף שוכר מבעוד יום או דילמא שוכר כמבטל רשות דמי מה מבטל רשות ואפילו בשבת אף שוכר ואפילו בשבת רבי חנינא בר יוסף אמר נשכור ור' אסי אמר לא נשכור אמר להו ר' חייא בר אבא נסמוך על דברי זקן ונשכור אתו שיילו ליה לרבי יוחנן אמר להן יפה

זו לפנים מזו והיה לו לבן פנימית דריסת הרגל על בן חיצונה **ואסר.** בחיצונה עד שישכיר: **בשילהי פירקיה.** לאחר שסיים הדרשה: **כר"מ.** דלא בעי שני ישראלים אוסרין זה על זה: **כריש רבה רישיה.** הוה לדבריו: **נמה לי ישראל בחיצונה.** דבעינן שני ישראלים: **פנימי במקומו.** בחצר הפנימית: **מהו.** להוליא מביתו לחצר: **אמר להם מותר.** אלמא לא אסר אלא בחיצונה שרשות שני ישראלים שולטת בה: **אוסרים זה על זה.** והני לא אוסרים זה על זה מינהו דהא אמרי רבנן בשילהי פירקין [עה.] רגל המותרת במקומה אינה אוסרת אלא במקומה משום דריסת הרגל ואף על פי אלא עירבה עמה: **ואלא.** רב כר"ע ס"ל והוו להו שני ישראלים אוסרין זה על זה הלכך אסר נכרי עלייהו למה לי משום נכרי ישראל פנימי לחוליה נמי אסר על חיצון: **נעוצים כר"ח** (ח). משום הכי פנימי במקומו מותר וחיצון אסור משום דריסת הרגל דפנימי כר"ע וכיון דאסר עליה הוו להו בחיצונה שני ישראלים אוסרים זה על זה ומהני נכרי לבטל את עירובן אפילו עירבו ואי ליכא נכרי כי עירבו שרי: **דמירתת נכרי.** להרוג את ישראל הדר עמו בפנימית דסבר אתי ישראל דחיצונה ותבע ליה מייניה ולא מצינא למימר ליה נפק אזיל ליה לבראי דאמר לי אי הוה נפיק אנא חזא ליה: **תן לחכם ויחכם עוד.** כי היכי דהתם אסור הכא נמי אסור: **איקלעו להוהא פונדק.** דהוו דיירי ביה בהוהא חצר תרי ישראלים וחד נכרי שסכר את דירתו מחבירו נכרי ואותו שבת לא היה שם אותו נכרי השוכר אלא נכרי המשכיר והיו ירחים שמא יבא נכרי בשבת: (ט) **פונדק.** יש בו חדרים פתוחין לחצר והאכסנאים נכנסים בהן ואוסרין זה על זה בשבת: **היכא דלא מצי מסליק ליה.** משכיר לשוכר עד זמנו: **לא תיבעי לך.** דודאי [לאו] ברשותיה הוא ולא מצינן למיגר מיניה: **נשכור.** דספק דברייסה להקל: **דאתא נכרי בשבת.** דמאתמול שפיר מצו לערובי דיורין דישראל דהוו ביה משום דנכרי לא אסר עלייהו היכא דליתיה (ג) ולא עירבו מאתמול ולא הוו (מצי) מטלטלי בחצר כי אתא נכרי אמרי מהו למיגר מיניה והדר נבטל רשות לגבי חד והוה מיהו ליתתרי להוליא: **מה מבטל רשות אפילו בשבת.** כדתנן

אם נשפך כביתו כמים. הוי בכלל ברכה ואי לא לא: **אדם ניכר.** אם הגון הוא: **בכוסו.** אם דעתו מיושבת עליו ביינו: **בכיסו.** כשנושא ונותן עם בני אדם אם באמונה הוא עושה: **בכעסו.** שאינו קפדן יותר מדאי: **ישראל ונכרי בפנימית.** שתי חצירות

מסורת הש"ס

ל א מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה יח סמג עשין ג טוש"ע ח"א סימן שפב סעיף ח:

לא ב מיי' שם:

לב ג מיי' וטוש"ע שם:

לג ד ה מיי' שם הלכה יד וטוש"ע שם סעיף ח:

רב ניסים גאון

ואלא כר' עקיבה דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. דברי ר' עקיבה בסוף זה הפרק.

רבינו חננאל

אלמא איתא כמים אין אי לא לא. אמר רבי אלעאי בג' דברים אדם ניכר, בכוסו, בשעה שמתגבר עליו אינו אם יכול לכובשו. בכיסו, כשמתעשר אם דעתו זחה עליו. בכעסו, אם מושל בכעסו לבלתי הסיתו. ואמרי לה אף בשוחקו. אמר רב יהודה אמר רב ישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה. אוקימנא בשעירבו הפנימית עם החיצונה, ואסרום ר' ור' חייא כר' אליעזר [בן יעקב] דאמר אין אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה, וכיון דעירבו הויין להו הפנימית והחיצונה כחדא, ואינון תרי ישראלי וחד גוי, וכר' עקיבא דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. בעי מיניה ר' אליעזר מרב, ישראל וגוי בחיצונה וישראל בפנימית מהו. משתכח דיי[ר] בהדי גוי כהאי גוונא אי לא, מהו דתימא התם הוא דישראל וגוי בפנימית איפשר דדאיר, דאמ' גוי מירתת למיקטליה לישראל, סבר אי אמרין לי ישראל דהוה בהדך היכן הוא, דישראל וגוי בפנימית, אנת ק(ל)טלתיה לו, (מרהת) [מרתת] ולא קטיל ליה. אבל הכא אי אמרין לי ישראל דהוה הכא היכן הוא. א"ל נפק אזל ליה לעלמא, וכיון דלא מירתת קטיל ליה, הילכך משום הא לא דאיר ישראל בהדיה. ואי דאיר ישראל בהדיה לא חיישינן. או דילמא הכא נמי מירתת, סבר דילמא כד קטילנא ליה נפיק מן הפנימית ומשכח ליה בידי. א"ל תן לחכם ויחכם עוד. כלומר זו כמו זו ושתיהן אסורות. ריש לקיש ותלמידיה דר' חנינא איקלעו להוהא פונדק דלא הוה שוכר גוי (התם) [והוה] משכיר כו'. פי' ההוא פונדק הוה משכיר מצי מסליק לכל מן דהוה דאיר בההוא פונדק, מיהו השתא לא סלקיה, מהו דתימא כיון דמצי מסליק להו אגרינן מן המשכיר דרשותיה הוא. או דילמא כיון דלא סלקיה לא. אמר ריש לקיש נשכור ולכשנלך אצל רבותינו שבדרום נשאל. אייתו שיילוה לר' אפס אמר להו יפה עשיתם ששכרתם. וכן ר' חמא ב"ר יוסף ור' חייא בר אבה ור' אסי איקלעו לפונדק דלא הוה ביה גוי, ואתא גוי בשבת. ומיבעיא להו שוכר כי מערב דמי, מה מערב מבעוד יום אין משחשיכה לא, אף שוכר כוותיה. או דילמא שוכר כמבטל רשות דמי, מה ביטול רשות אפילו בשבת, דתנן בית הילל אומרים אפילו משתחשך, אף שוכר בשבת שרי. אמר להו רבי חמא נשכור, סמכו על דבריו ושכרו, ואתו ושיילוה לרבי יוחנן ואמר להו

תורה אור השלם

1. תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסִף לָקַח:
משלי . ט ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעולם כר"ל ב"י משום הכי: (ב) ד"ה איקלעו וכו' שמא יבא העו"ג בשבת. לישנא אחרינא פונדק יש בו: (ג) ד"ה לאתא עו"ג וכו' היכא דליתיה (ולא עירבו מאתמול ולא הוו מטלטלי בחצר) תפ"מ וב"ב ס"א אין זה וכן מוכח בתוספו' דלא גרסי ליה גם בס"א מצאתי וז"ל דעו"ג לא אסר עלייהו היכא דליתיה ועירבו מאתמול והוי מצי מטלטלי בחצר: (ד) תוס' ד"ה איקלעו וכו' וא' נכרי אוסר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר: (ה) בא"ד ואע"ג דרבי יוחנן לית ליה הלכה כדברי המיקל בעירוב לגגמרי קאמר: (ו) בא"ד גבי ואת כל בית גדול שרף: (ז) ד"ה דלא וכו' אמרינן לקמן. נ"ב דף ס"ו ע"א: (ח) בא"ד כדמשמע לקמן. נ"ב פ' תלון דף פ ע"א:

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן לחכם ויחכם עוד. בב"ק דף קיג ע"ב: תוס' ד"ה דלא הוי שוכר וכו' כדמשמע לקמן. דף פ ע"א ועי' בתוספות שם ד"ה אתו לקמיה וצ"ע:

מוסף רש"י

רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. כגון ב' חצירות זו לפנים מזו, והחיצונה פתוחה לרה"ר והפנימית אין לה פתח לרה"ר אלא יוצאת דרך חיצונה, ואין מיבעיא היכא דעירבו דיורין שבחיצונה לבדן ובני פנימית לא עירבו ביניהן לבדן להיות מותרין בתשמישן חוץ לעצמו, דהוי רגל האמורה במקומה לאסרה דריסת הרגל דידהו אחיצונה אפילו לרבנן, דיון דבחלר דגופייהו אסרי ליכא למכפיהנו למיחד דשא דידהו ויומתלו על דריסת הרגל שיש להן על החיצונה, אלא אפילו עירבו זו לעצמה חוץ לעצמה, דהוי פנימית מותרת במקומה, פליג ר"ע ואומר דריסת הרגל דידה אסרה אחיצונה ופנימית מותרת וחיצונה אסורה (לעיל נט:).

מוסף תוספות

א. כיון דהתירו יחיד במקום גוי משום דסתמא יחיד במקום גוי לא שכיח דדייר, לפונדק ולא הוה ביה גוי, ואתא גוי בשבת. ומיבעיא להו שוכר כי מערב דמי, מה מערב מבעוד יום אין משחשיכה לא, אף שוכר כוותיה. או דילמא שוכר כמבטל רשות דמי, מה ביטול רשות אפילו בשבת, דתנן בית הילל אומרים אפילו משתחשך, אף שוכר בשבת שרי. אמר להו רבי חמא נשכור, סמכו על דבריו ושכרו, ואתו ושיילוה לרבי יוחנן ואמר להו לא פלוג רבנן דאפי' באקראי דשכיח כי הכא לא אסר. תוס' ר"פ. ב. [ו]עירובין עירוב גמור וראוי להיות עירוב לכל השבת, ומה שנפסקו מקרה הוא שקרה להם לאחר העירוב. רשב"ש. ג. [ו]אע"פ שלא היה עירוב כלל בין השמשות אפ"ה כשחזר זה שלא עירב וביטל להן רשותו ניעור העירוב ומתירן. שם.

לא מה מערב אפי' בפחות כו'. דלקולא אקשינהו רבי יוחנן ולא לחומרא דכל בעירובין להקל: **ומה מערב אפי' שכירו ולקיטו.** דנכרי אם ישראל הוא כדאמר לעיל (דף סד.) נותן עירובו ודיו: **אף שוכר אפי' שכירו ולקיטו.** דנכרי אם נכרי הוא משכיר רשות אדוניו לדיורי החצר: **אחד מערב ע"י כולן.** כגון ג' חצירות ופתח ביניהן ובאו לערב זו עם זו אחד מולך עירובה של זו לתוך של זו והוי שליח לחבירו כדתני' בהאי פירקא (דף עב:) חמשה שגבו את עירובן כשהן מולכין אותו למקום אחר אחד מולך ע"י כולן: **חמשה.** ישראל ששרויין עם הנכרי בחצר אחת אחד מהן שוכר מן הנכרי בשביל כולן: **אפי' נמ ר"א.** הא מילתא דאמרן לעיל [סה:] ששכרו מן הנכרי ואח"כ ביטלו. תהי לשון מריח כמו בת תיהא דמס' ע"ז (דף סו:) כלומר מעיין ומחשב לדעת טעמו של דבר: **כל מקום שאוסרין.** זה על זה בלא עירוב ואם היו רוצין לערב יכולין לערב: **מבטלין.** אם שכחו ולא עירבו מבטלין לאחד מהן והוי כולה חצר דידיה ותהא מותרת לטלטל בכולה ובלבד שלא יוציאו מן הבתים לחצר אלא מביתו של אותו יחיד בלבד: **כל מקום לאחויי אפי' חצירות זו לפנים מזו.** דהיכא דלא עירבה פנימית לעצמה אסרה אחיצונה אפי' לרבנן דפליגי עליה דר"ע מודו דרגל האוסרת[ו] במקומה אוסרת שלא במקומה כגון בחיצונה משום דריסת הרגל שיש לה עליה ואם רצתה לערב עמה מערבין ואם שכחו ולא עירבו מבטלין בני פנימית רשותן לבני חיצונה אותו דריסת הרגל שיש לה עליה: **שתי חצירות.** פתוחות למבוי או לרשות הרבים ופתח ביניהן מערבין אם רוצין ואם לא עירבו זו עם זו זו מותרת לעצמה וזו מותרת לעצמה: **אין מבטלין.** אם הוצרכו לטלטל מזו לזו אין מבטלין רשות של זו לזו דלא תקון רבנן ביטול רשות אלא היכא דאסרי עלייהו: **לאו לאחויי נכרי.** אדר עם שני ישראלים בחצר שאוסרין אותן שני ישראלים זה על זה ואין יכולין לערב בשביל הנכרי וקאמרינן דאין מבטלין: **ואי אתא.** נכרי מאתמול אמאי קרי להו אוסרין ואין מערבין הא מצו לעירובי ולמיגר: אלא דמחזו כולהו לאיערובי מאתמול לפיכך אין בטל העירוב שלהן כלל[א] וגם אין שייך לומר כלל שבת הואיל והותרה הותרה[ב] * ולא יתבטל עירוב שלהן כשיבא הנכרי בשבת[ג] וזה אין נראה לפרש כלל דכאן לא עירבו ולפיכך לא סגי בשכירות לחוד בלא ביטול[ד] דהא על כרחך היו יכולין לערב כאן כדפרישית לעיל דהלכה כר' יהודה דנכרי כי ליתיה לא אסר וכיון שהיה מועיל (ג) באותו עירוב מצא ליה שלא עירבו ועשו שכירות וביטול דקשיא ליה לקמן דשמואל רביה דאמר אוסרין ואין מערבין אין מבטלין אמר אחד מעמא דקאמר למ"ד שוכרין לא תיבעי לך תרתי עבדינן שכירות וביטול דלמא הכא הוא דעירבו ולא עשו אלא שכירות לחוד על כן נראה כפירוש הקונטרס דאפילו עירבו בטל העירוב לגמרי מיכן כיון שבא הנכרי ואם תאמר ולמה להו הכא תרתי שכירות וביטול בביטול לחודיה סגי כיון דבטלי רשותייהו לגבי חד הוה ליה יחיד במקום נכרי דלמא מועיל (ד) ונפסק או ניטלה קורתו או לחוי ומנכאן יש להוכיח היכא שלא מבני חצר אחת היה גופא בשעת העירוב ועבדו עמו שבטל העירוב הואיל ורוב גופסים למיתה אינו רואה להתקיים כל השבת ע"כ לשון הג"ה בשם רבי מאיר מרוטנבורק ז"ל.

הגה"ה

(ד) *ה"ג כי לא אמרי' שבת הואיל והותרה הותרה אלא במקום שיהא בלעמוד ולהתקיים כל השבת כגון עירב דרך הפתח (ה) ונפסק או ניטלה קורתו או לחוי ומנכאן יש להוכיח היכא שלא מבני חצר אחת היה גופא בשעת העירוב ועבדו עמו שבטל העירוב הואיל ורוב גופסים למיתה אינו רואה להתקיים כל השבת ע"כ לשון הג"ה בשם רבי מאיר מרוטנבורק ז"ל.

אם יחיד במקום נכרי משום דלא"כ בטלת תורת עירוב מאותו מבוי ה"מ בנכרי שאינו רואה להשכיר דלא אפשר להו לערב[ה] אבל הכא שהוא מתרצה להשכיר[ו] ובשבת אחרת יוכלו לערב להתיר לכולן אלא היום שבא הנכרי בשבת לא אפשר מועיל ביטול לעשות יחיד במקום נכרי דאין שייך כאן לומר בטלת תורת עירוב וי"ל כיון שאם לא היה מתרצה להשכיר לא היה מועיל ביטול משום דלא"כ בטלת תורת עירוב אין לחלק בין מתרצה לשאינו מתרצה דאטו אמירת הנכרי תגרום הביטול שיועיל כשאמר אתרצה לכם להשכיר או לא יועיל כשאמר לא אתרצה לכם[ז] ועוד י"ל דהני אמוראי סבירא להו כר"מ דאמר דאסור יחיד במקום נכרי ור' יוחנן דבסמוך נמי לטעמיה דאמר[ג] נהגו העם כר"א בן יעקב אבל אורווי לא מוריגן אבל אגן סבירא לן ודאי כרבי אליעזר בן יעקב דהא אגיי ורבא קיימי כוותיה בעובדא דהמן בר רסתק[ח]:

ד) **איקלעו** לההוא פונדק כו'. פירש בקונטרס היו שם הרבה בתים של ישראלים שהיו אוסרים זה על זה ויש פירושים שמוגה בהם פונדק יש בו חדרים הרבה פתוחין לחצר והאכסנאים נכנסין בהן ואוסרין זה על זה וגם זה אמת דכי האי גוונא נמי אסרי כמו חבורה ששבתה בטרקלין: **יפה עשיתם ששכרתם.** רבינו חננאל פסק כר' יוחנן אע"ג דשמואל פליג עליה בסמוך דקסבר דכל מקום שאוסרין[ט] אין מערבין ואין מבטלין דבכל דוכתא קיימא לן כר' יוחנן לגבי שמואל וכדברי המיקל בעירוב ואומר ר"י דלקמן בפירקין (דף ע:) דייק בריתא כשמואל דתניא כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כולה כגון שני בתים בשני לידי רשות הרבים והקיפום נכרים מחיצה בשבת זה הכלל לאחויי מת נכרי בשבת דאין מבטלין[ט] ולקמן[ו] בסוף שמעתא אמרינן דמת נכרי בשבת אליבא דמ"ד שוכרין לא תיבעי לך השתא תרתי עבדינן חדא מיבעיא ש"מ לא מיתוקמא ההיא בריתא כר' יוחנן ודוחק לומר דלאחויי מת נכרי בשבת איירי דלא ביטלו דלא משתרו כשמת הנכרי אע"פ שעירבו מע"ש אבל ביטול מהני שהרי הקיפום נכרים מחיצה איירי אפי' ע"י ביטול כדאמרינן בסוף שמעתא דאין מבטלין ודומיא דהכי קאמר לאחויי מת נכרי בשבת דאין מבטלין ואפי' אמ"ל אר' יוחנן היה מעמיד זה הכלל דבריתא לאחויי מילתא אחריתי מ"מ מדנקט סתמא דהש"ס הכי שמע מינה דהכי הלכתא: **יפה עשיתם ששכרתם.** לא דמי למקח וממכר ליאסר בשבת[י] דלא הוי אלא כמתנה בעלמא[יא] שאין עושין אלא להתיר טלטול: **מערב** אפי' שכירו ולקיטו. פירוש כדאמר שמואל לעיל אפי' שכירו ולקיטו של נכרי נותן עירובו ודיו ואם תאמר דהכא אליבא דר' יוחנן קיימא ובירושלמי משמע דלית ליה לרבי יוחנן האי סברא דקאמר ר' יוחנן התם ישראל ונכרי שהיו דרים בבית אחד צריך ישראל לבטל והנכרי להשכיר[יב] ויש לומר (ו) דהתם ששניהם שותפים בבית ישראל ונכרי דלא הוי כשכירו ולקיטו דהכא[יג] ועוד יש לחלק דאם ייחד הנכרי לישראל שהוא שכירו ולקיטו אחד אחד שלא יוכל הנכרי להשתמש בו דהוי השתא הנכרי מסולק מישראל ואין יכול לסלק הישראל בכה"ג לא אמרינן נותן עירובו ודיו[יד] ובכי האי גוונא איכא לאוקמי ההיא דירושלמי: **כל** מקום שאוסרין ומערבין מבטלין. האי כללא לאו דוקא בכל מקום דהרי חורבה שאמר שמואל בסמוך אין ביטול רשות בחורבה[טו] ואפי' בחצר מסיק רבא לקמן[ו] אליבא דשמואל דאפי' ב' חצירות זו לפנים מזו פעמים מבטלין ופעמים אין מבטלין ומה שמפרש כאן כגון שתי חצירות זו לפנים מזו היינו לאחויי רבא לאותו ענין שמפרש לקמן והוה מלי למימר כגון אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב אבל הא מתניתין היא לקמן[ו] ולא אצטריך ליה לאשמעינן האי:

ואי דאתא מאתמול לוגר מאתמול. דאם אין הנכרי רוצה להשכיר מה יכול ביטול להועיל[טז] אע"ג דשמואל אית ליה לעיל[ח] הלכה כראב"י דשרי יחיד במקום נכרי[יז] הא אמרינן לעיל[ט] דאין הביטול עושהו יחיד במקום נכרי משום דא"כ בטלת תורת עירוב מאותו מבוי ואפילו מתרצה היום להשכיר או שמת ועל זה קאמרינן דאין מבטלין משום דמאתמול לא היו יכולים לערב לפי שלא נתרצה להם מאתמול להשכיר אבתי מערבין קרינא ביה דכיון דאם היה אתמול מתרצה היו יכולין לערב וכשהכרו היום ממנו או שמת יכולין לבטל שפיר: אלא

מסורת הש"ס

א) בס"ק: האסורה, ב) [דף סג:], ג) [לעיל דף סב:], ד) [שייך לעיל], ה) ל"ל ואין מערבין אין מבטלין כו', ו) [עמוד ב], ז) [דף סט:], ח) [דף סב:], ט) [דף סד.],

הגהות הב"ח

(א) גמרא ב' חצירו' זו לפנים מזו מה:

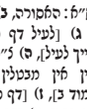

(ב) שם שתי חצירות ופתח ל' ביניהן מה:

(ג) תוס' ד"ה לאתמ' וכו' וכיון שהיה מועיל כאן עירוב מגת לי': (ד) בא"ד הגה"ה כי לא אמרינן כ"ל ותיבת ה"ג נמחק: (ה) בא"ד כגון עירב דרך הפתח. נ"ב ע"ל דף ע ע"ב: (ו) ד"ה יפה וכו' ולקמן בסוף שמעתא. נ"ב דס"ו ע"ל: (ז) ד"ה מערב וכו' וי"ל דהתם מיירי שפיהם שותפים:

מוסף תוספות

א. אבל עכו"ם דלאו בר עירוב הוא מבטל את העירוב לגמרי. רשב"ם. ב. כדאמר פ"ק דמכילתין [יז.] גבי עירבו דרך הפתח ונסתם הפתח הואיל והותרה הותרה. מוס' ר"פ. ג. דכיון דהגוי היה עתיד לבא לא חשבינן ליה הואיל והותרה. מוס' הרא"ש. ד. אבל אי עירבו לא בעי בטול דחזר העירוב במקומו. שם. ה. ושמא יהיה ימים רבים בענין זה שלא יהיה רוצה הגוי לשכור, ונמצאת מבטל תורת עירוב מאותו מבוי אי הוה סגי בביטול. מוס' ר"פ. ו. כמו שאנו רואים שהשכיר כשבא, רק שלא היה שם באותה שבת. שם. ז. [ד]אין אמירתו מעלה ומורדת, דאין לסמוך על דיבורו, כדכתיב אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר. שם. ח. [ו]לדידן דקי"ל כר"א בן יעקב סגי בביטול לחודיה ולא בעי שכירות. מ"ש ט. ט. דכיון דאי בעי לערובי מאתמול לא מצי מערבי השתא נמי לא מבטלי. מו"ר עירובין קצת. י. [ד]אין עושין מקח וממכר לא בשבת ולא בי"ט, דמיתסר משום שבות. מוס' ר"פ. יא. שאינו קונה שום דבר. מוס' הרא"ש. יב. ואמאי לא סגי בעירוב דישראל, מי גרע משכירו ולקיטו של זה. ריטב"ש. יג. דדוקא שכירו ולקיטו שאינו עיקר בדירת הבית והרי הוא כשלוחו של גוי, אבל התם הישראל והגוי שוים בעיקר דירת הבית זה כמו זה, ולכך אין האחד נעשה שליח לחבירו. מוס' ר"פ. יד. וכ"ש [אם] הבית של ישראל והגוי. מוס' הרא"ש. טו. ואע"פ שאוסרין ומערבין. רשב"ש. טז. דמשמע אין מבטלין אבל אי הוה ביה ביטול מותר, וזה ליתא שהרי עם הביטול צריך לשכור והרי אינו רוצה לשכור. מוס' ר"פ. יז. [א"כ] לעולם אימא לך דמיירי בכי האי גוונא, ומ"מ קמ"ל שמואל טובא בהא דאמר אין מבטלין, דסד"א שיבטלו כולם לגבי חד והוו יחיד במקום גוי וקמ"ל דאין מבטלין. שם.

איפה עשיתם ששכרתם תהו בה נהרדעי ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן שוכר כמערב דמי מאי לאו מה מערב מבעוד יום אף שוכר מבעוד יום לא מה מערב ואפילו בפחות משוה פרוטה [ב]אף שוכר בפחות משוה פרוטה ומה מערב אפילו שכירו ולקיטו אף שוכר [ג]אפילו שכירו ולקיטו ומה מערב חמשה ששרוין בחצר אחת אחד מערב ע"י כולן שוכר נמי [ד]חמשה ששרוין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולן תהי בה רבי אלעזר אמר רבי זירא מאי תהייא דר"א אמר רב ששת גברא רבה כרבי זירא לא ידע מאי תהייא דר"א קא קשיא ליה דשמואל רביה דאמר שמואל כל מקום שאוסרין ומערבין מבטלין מערבין ואין אוסרין אוסרין ואין מערבין אין מבטלין כל מקום שאוסרין ומערבין מבטלין כגון (ה) ב' חצירות זו לפנים מזו מערבין ואין אוסרין אין מבטלין כגון (ו) ב' חצירות ופתח א' ביניהן אוסרין ואין מערבין אין מבטלין לאתויי מאי לאו לאתויי נכרי ואי דאתא מאתמול לוגר מאתמול אלא

לד א מיי' פ"ב מהל' עירובין הל"ב סמג עשין לרבנן ג טושו"ע או"ח סימן שפב [וסי' שפב סעי' ה בהגה]:

ב [מיי' שם טוש"ע או"ח סי' שפב סעי' ה]:

ג [מיי' שם טוש"ע שם סעי' יא]:

לה ד מיי' שם הלכה י סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שפב סעיף ט:

רבינו חננאל

יפה עשיתם ששכרתם. איני והא"ר יוחנן שוכר כמערב דמי, מאי לאו מערב מבעוד יום אף שוכר מבעוד [יום]. ודחינן לא שוכר כמערב, מה מערב אפי' בפחות משוה פרוטה אף שוכר אפילו בפחות משוה פרוטה, מה מערב אפילו שכירו ולקיטו אף שוכר כך. ומה מערב [ה'] שגיבו את עירובן אחד מולך על ידי כולן, אף שוכר ה' ששרויין בחצר אחת, [אחד] שוכר על ידי כולן. תהי בה ר' אלעזר. בהא דר' יוחנן שעשה השוכר כמבטל רשות, ואמר מה מבטל רשות אפי' בשבת, כתדנן בית הילל אומרים אפי' משתחשך אף שוכר גוי משתחשך, אי הכי קשיא דשמואל, דאמר כל מקום שאוסרין ומערבין מבטלין, כגון שתי חצירות זו לפנים מזו אוסרין בני הפנימיות על החיצונה ויש לערב זו עם זו ומותרין, לפיכך כיון שהעירוב מתירן אם שכח אחד מהן ולא עירב יכול לבטל רשותו מזו לזו. אבל במקום (שאין מערבין) [שמערבין] ואין אוסרין, כגון שתי חצירות ופתח ביניהן, כדתנן בכותל אחד שבין שתי חצירות, נפרץ הכותל עד י' אמות מותר מפני שהוא כפתח, ואין סותמין אותו מערבין שנים, כל חצר בפני עצמה, ואינה אוסרת זו על זו, ואם רצו ופתחוהו מערבין אחד, כגון אילו אין מבטלין מזו לזו. וכן חצר שאוסרין הדרין בה ואין מערבין בה, פי' אין בה היתר בעירוב כגון דדאיר בה גוי, ואמר שמואל כל מקום שאוסרין ואין מערבין, כענין שאמרנו אין מבטלין. חצר שאוסרין (בה) ואין מערבין בה היכי דמי, לאו דדאיר בה גוי, ואי הוה גוי מאתמול הוה למיגר מינה מבעוד יום.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות